Panel Ymgynghorol yr Iaith Gymraeg

Welsh Language Advisory Panel

19 Mehefin 2025 am 2yp
Cyfarfod Aml-Leoliad

COFNODION A PHWYNTIAU GWEITHREDU

Yn bresennol:

Cyng. Glynog Davies	GD	Plaid Cymru
Cyng. Peter Hughes Griffiths	PHG	Plaid Cymru
Cyng. Carys Jones	CJ	Plaid Cymru
Cyng. Sue Allen	SA	Annibynnol
Cyng. Andrew Davies	AD	Plaid Cymru
Swyddogion		
Llinos Evans	LLE	Rheolwr Polisi a Chynnwys
Sioned Raymond	SR	Swyddog Polisi a Phartneriaeth
Abigail Cole	AC	Swyddog Mewnwelediad Data
Luke Howells	LH	Rheolwr Perfformiad

Rhif	Testun a phwyntiau gweithredu	Yn gyfrifol
1.	**Croeso ac Ymddiheuriadau** Croesawodd Cynghorydd Glynog Davies pawb i'r cyfarfod. Derbyniwyd ymddiheuriadau oddi wrth y Cyng. Jean Lewis, y Cyng. Edward Skinner a Gwyneth Ayers.	
2.	**Data Cyfrifiad 2021** Croesawyd Abigail Cole a Luke Howells i'r cyfarfod i gyflwyno Data'r Cyfrifiad a'r adroddiad manwl sydd wedi ei baratoi gan y Tîm Data a Mewnwelediad. Isod gwelir amlinelliad o brif bwyntiau'r cyflwyniad. **Cefndir** Mae Sir Gaerfyrddin wedi profi twf cyson yn y boblogaeth yn ystod y degawdau diwethaf. Er gwaethaf hyn, mae nifer a chanran y siaradwyr Cymraeg yn y sir wedi parhau i ostwng. Mae hyn yn dangos newid demograffig a diwylliannol sy'n rhoi'r Gymraeg dan bwysau. **Defnydd o'r Gymraeg yn Sir Gaerfyrddin** • Ffigurau cyffredinol: 72,838 o siaradwyr Cymraeg wedi'u cofnodi dros yr 20 mlynedd diwethaf. • Amrywiad daearyddol: Mae hyfedredd yn y Gymraeg yn wahanol ar draws ardaloedd o'r sir.	

Grwpiau oedran:

- Mae plant (3–15 oed) yn ddemograffeg allweddol, ond mae llawer ohonynt yn byw mewn cartrefi lle nad oes rhiant yn siarad Cymraeg.
- Mae'r defnydd o'r Gymraeg yn gostwng yn sylweddol ymhlith cenedlaethau hŷn, yn enwedig ar ôl 64 oed.

Siaradwyr Cymraeg yn ôl Galwedigaeth a Diwydiant

Mae cyfrannau uwch o siaradwyr Cymraeg i'w gweld yn:

- Galwedigaethau proffesiynol
- Crefftau medrus
- Y sector addysg

Mae hyn yn awgrymu bod sectorau cyflogaeth sy'n gysylltiedig â sgiliau, hyfforddiant a dysgu yn cyfrannu'n gadarnhaol at ddefnydd o'r Gymraeg.

Pwysau Demograffig

- Cafodd dros 25% o boblogaeth Sir Gaerfyrddin eu geni y tu allan i Gymru.
- Bu cynnydd o 166% mewn mewnfudo i'r sir. Mae'r newidiadau hyn yn rhoi pwysau ychwanegol ar y Gymraeg fel iaith gymunedol.

Sgiliau Iaith Gymraeg

- Dywedodd 85,287 o drigolion nad oedd ganddynt *unrhyw sgiliau Cymraeg*.
- Dywedodd 20,036 o drigolion (10.96%) eu bod yn gallu *deall Cymraeg llafar yn unig*.
- Mae amrywiadau yn bodoli yn ôl oedran, daearyddiaeth a rhyw:
    - Lefelau uwch o ddealltwriaeth oddefol ymhlith menywod na dynion.
    - Mae grwpiau iau a chanol oed yn dangos mwy o botensial ar gyfer dealltwriaeth rannol.

Casgliad

Mae Sir Gaerfyrddin yn parhau i fod yn galon i'r Gymraeg yng Nghymru, ond mae'r data yn tynnu sylw at ddirywiad parhaus mewn defnydd gweithredol, ochr yn ochr â phwysau demograffig o fewnfudo. Er bod addysg a galwedigaethau penodol yn darparu cyfleoedd i gynnal a hyrwyddo'r iaith, mae'r darlun cyffredinol yn arwydd o'r angen am gefnogaeth barhaus ac ymyriadau wedi'u targedu i gadw'r Gymraeg fel iaith gymunedol fyw yn y sir.

Diolchodd aelodau i Abigail am ei chyflwyniad trylwyr a defnyddiol. Tanlinellodd Cynghorydd Andrew Davies bwysigrwydd cadw pobl ifanc yn y Sir a bod dyletswydd arnom fel aelodau i weithredu a gwneud gymaint a gallwn fel Panel.

Yn sgil y cyflwyniad trafodwyd gwahodd Dr Elen Bonner i'r cyfarfod nesaf. Mae Elen wedi gwneud llawer o waith ymchwil yn y maes hwn yn benodol edrych ar bobl ifanc yn mudo a gadael eu cadarnleoedd. Yn ddiweddar maent wedi lawnsio pecyn recriwtio gweithlu dwyieithog i gynnig cyngor ac arweiniad i gyflogwr sy'n ceisio mynd i'r afael â heriau recriwtio gweithlu dwyieithog.

3.	**Adroddiad Blynyddol y Gymraeg 2024-25** Esboniwyd fod Adroddiad Blynyddol y Gymraeg wedi cael ei baratoi a rhannwyd copi ymlaen llaw gydag aelodau. Mae'r adroddiad yn dangos cynnydd parhaus wrth weithredu Safonau'r Gymraeg, ehangu cyfleoedd dysgu i staff, cefnogi busnesau a chymunedau drwy ARFOR, a defnyddio cyllid ychwanegol i gryfhau'r Gymraeg yn y gweithle ac yn y gymuned. Mae'r Cyngor yn wynebu cynnydd yn nifer y staff heb sgiliau Cymraeg (Lefel 0), o bosib oherwydd recriwtio newydd. Ar yr un pryd, mae'n parhau i fuddsoddi'n sylweddol mewn dysgu Cymraeg ac yn ehangu cyfleoedd ffurfiol ac anffurfiol i staff. Mae'r rhan fwyaf o hyfforddiant yn parhau i gael ei ddarparu'n ddwyieithog, er hynny, mae sesiynau yn tueddu troi yn rhai cyfrwng Saesneg. Cafwyd trafodaeth am y Strategaeth Sgiliau Iaith gan amlinellu'r pwyntiau allweddol isod wrth symud ymlaen: • Sicrhau mwy o recriwtio dwyieithog a chynllunio gweithlu yn unol â gofynion Safonau'r Gymraeg. • Ehangu cyfleoedd prentisiaethau a datblygu staff drwy gyfrwng y Gymraeg. • Gwreiddio defnydd y Gymraeg yn ddyddiol drwy brosiectau peilot a theclynnau fel *ARFer*. • Adeiladu diwylliant sefydliadol dwyieithog i wneud newid yn gynaliadwy. • Cysylltu'r Strategaeth Sgiliau Iaith newydd â Strategaeth Recriwtio i greu dull cydlynol. Diolchwyd i'r swyddogion am baratoi'r adroddiad.	
4.	**Diweddariad Grant Llywodraeth Cymru** Darparwyd diweddariad ar brosiectau Grant Llywodraeth Cymru gan Llinos Evans. Esboniwyd fod adroddiad terfynol yn cael ei baratoi a fydd yn cael ei rhannu yng nghyfarfod nesaf y Panel. Amlinellwyd y prosiectau rhan 1 a 2 sydd nawr yn derfynol ac wedi cael ei gytuno yn derfynol: **RHAN 1** <u>Amcan 1: Cynnydd mewn siaradwyr Cymraeg</u> • Cynnig cefnogaeth ymarferol, arbenigol i ysgolion i symud ar hyd y continwwm ieithyddol, yn benodol yn ardal Castell Newydd Emlyn ac yn unol â'r Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg. <u>Amcan 2: Cynnal balchder, defnydd a hyder trigolion y Sir yn y Gymraeg</u> a) Cynnal astudiaeth dichonolrwydd i gynnal Gŵyl gerddoriaeth/roc Sir Gâr "b) Sesiynau cerddoriaeth Cymraeg / dwyieithog mewn tafarndai / neuaddau / lleoliadau cymunedol ar draws y sir" <u>Amcan 3: Y Gymraeg yn norm yn y gweithle a'r gweithlu</u>	

- Sesiynau Arwain mewn Gwlad Ddwyieithog gyda Hugh Irwin. Cynhelir sesiynau ar gyfer Rheolwyr trydydd a pedwaredd haen yn y tîm Rheoli Pobl + Digidol yn ogystal ag aelodau cabinet a'r tîm Rheoli Corfforaethol. Roedd y sesiynau yn rhoi blas ar greu'r hinsawdd ar gyfer newid, ymgysylltu a chynllunio ar gyfer y dyfodol.
- Strategaeth Sgiliau Iaith - cefnogaeth gan Nia Bennett, o gwmni Effectus HR wrth adolygu Strategaeth Sgiliau Iaith a Strategaeth Recriwtio'r Cyngor. Cynnal dadansoddiad o sefyllfa gyfredol y cyngor wrth recriwtio a chynllunio gweithlu. Dadansoddi data recriwtio a hyfforddiant er mwyn cynorthwyo cynllunio gweithlu.
- Prosiect Ymgysylltu Gweithlu'r Dyfodol gyda ffocws penodol ar Brentisiaethau a Graddedigion cyfrwng Cymraeg – darn o waith ymchwil gyda Llewelyn a Hanna Hopwood er mwyn sefydlu gwaelodlin ar gyfer cynllunio gweithlu'r dyfodol.

<u>Amcan 4: Cymunedau sy'n fynnu</u>

- Creu cronfa ariannol i rymuso cymunedau blaenoriaeth uchel i ddatblygu prosiectau sy'n ymateb i ganlyniadau Cyfrifiad 2021
- Datblygiadau tai – astudiaeth i edrych ar batrymau ac effaith ar gymunedau'r sir lle gwelir datblygiadau tai a'r cyswllt pellach mae hyn yn cael ar y gadwyn gwerthu tai pellach o fewn y sir

RHAN 2

<u>Amcan 1: Cynnydd mewn siaradwyr Cymraeg</u>

- Cynnig cefnogaeth ymarferol, arbenigol i ysgolion i symud ar hyd y continwwm ieithyddol, yn unol â'r Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg:
    - Clwstwr Ysgol Maes y Gwendraeth"
- Cefnogaeth sector addysg
- Meithrin gallu hyrwyddo addysg Gymraeg drwy'r gwyddorau ymddygiadol

<u>Amcan 2: Cynnal balchder, defnydd a hyder trigolion y Sir yn y Gymraeg</u>

- Prosiect peilot i dreialu ffordd o weithio ym maes chwaraeon gyda ffocws ar gefnogaeth i glybiau rygbi er mwyn datblygu'r defnydd o'r Gymraeg o fewn adrannau iau (a hŷn) a chlybiau
- Prosiect peilot i dreialu ffordd o weithio trwy gefnogi Academi Arweinyddion Chwaraeon o fewn chwaraeon ffocws y sir (Athletau, Pêl-fasged, Beicio a Phêl-rwyd) er mwyn datblygu'r defnydd o'r Gymraeg o fewn y clybiau
- Ychwanegiad at brosiect a ariannwyd yn rhan 1 i Fentrau Iaith y Sir i alluogi cynnal mwy o sesiynau cerddoriaeth yn dilyn llwyddiant y rhai cyntaf.

<u>Amcan 3: Y Gymraeg yn norm yn y gweithle a'r gweithlu</u>

- Ychwanegiad at brosiect a ariannwyd yn rhan 1 yn ffocysu ar newid arfer/ymddygiad tuag at y Gymraeg o fewn gweithlu'r Cyngor

<u>Amcan 4: Cymunedau sy'n fynnu</u>

	• Ymestyn Prosiect BRO i weithio'n benodol gyda chymunedau yn ardal Dyffryn Aman er mwyn datblygu dealltwriaeth o'r gofynion yn yr ardal a datblygu cynllun gweithredu aml-asiantaeth er mwyn symud ymlaen.	
4.	**Cofnodion cyfarfod 20 Ionawr 2025** Cytunwyd bod y cofnodion yn gofnod cywir.	
	Unrhyw fater arall Ni thrafodwyd unrhyw faterion pellach. *Dyddiadau'r cyfarfod nesaf:* • *11 Medi am 2 y prynhawn* • *11 Rhagfyr am 2 yn y prynhawn*	